

Čtenářská
gramotnost

Osmnáctidílný seriál MF DNES je určen žákům základních škol a jejich rodičům. Na ukázkách kvalitní beletrie a zadaných úloh se naučíte lépe porozumět textu, přemýšlet o něm a dobře ho využít, což se vám může hodit nejen při přijímacích.

12. díl

Kdo teď zrovna vypráví?

Autoři používají mnoho postupů, aby jejich texty více působily na čtenáře. Snaží se, aby se čtenáři dívali na situaci z určitého úhlu pohledu. Podle toho si autoři vytvoří vypravěče. Spisovatel knížek vymyslí, kdo nám bude příběh vyprávět. Reklamní tvůrce zase použije svého „vypravěče“, aby zvýraznil přednost výrobku. Autoři také vždy přemýšlejí, co chtějí sdělit a na jakého čtenáře nebo diváka chtějí zapůsobit, a podle toho si vypravěče vybírají.

Ukázky
možných odpovědí

MLADŠÍ ČTENÁŘI

Jak úlohy řeší mladší čtenáři?

A V této reklamě mluví děti. Poznal jsem to z oslovení „Tati.“

B Tátu a mámu, aby koupili Stoličku. Děti a dospělí. Aby si Stoličkou čistili zuby. *Komentář: Děti, které poznají, že jde o kupování pasty značky Stolička, vlastně odhalují, že pomocí dětí se rodiče snadněji přesvědčí k nákupu.*

C Změna vypravěče

Babička má v ruce Stoličku a říká „Čistěte si zuby... Nebo dopadnete tak jako já...“
Bude to působit na všechny.

Kočka. Myje si zuby Stoličkou. Působí to na lidi, co chtějí mít zuby jako tahle kočka.

„Stolička je prostě nejlepší! Doporučuji všem. Váš zubní lékař Šimek.“
Lékař. Podle jeho zkušenosti je Stolička nejlepší. Bude to působit na rodiče, aby tu pastu koupili, protože jim to doporučuje zkušený zubní lékař. Moje reklama se liší tím, že ji říká doktor a doktor ví, co dělá. Od doktorů to je rozumnější než od dětí. Tato reklama bude mít vliv na spoustu lidí i na větší děti.

STARŠÍ ČTENÁŘI

Jak úlohy řeší starší čtenáři?

A Domov, dostatek jídla, někdo, kdo se o něj postará. Psi mají domov, nesmí si dělat, co chtějí, příkazuje jim pán. Domov, pán, jídlo, teplo.

B Svoboda, nezávislost. Vlcí mají drsnější život, ale svobodnější než psi.

C Vlků. I když žijí v bidě, mají svobodu, nemusí nikoho poslouchat.

D Je na nich dobře vidět rozdíl mezi poddaným a svobodným. Fandí nejspíše vlkům, protože podle mě tady zdůrazňuje, jak jsou psi poddaní a nemají svou vlastní hlavu a klidně se nechají i bít.

D Dají se číst každá zvlášť i na přeskáčku a pořád dávají smysl. Líbilo se mi, jak se podařilo ukázat ten rozdíl mezi nimi.

Zadání pro mladší čtenáře

A Kdo v této reklamě mluví - kdo je vypravěč? Z čeho jsi to poznal?

B Koho má tato reklama ovlivnit? Co by měl podle ní udělat?

C Uprav tuto reklamu. Vyber si nového „vypravěče“. Můžeš si novou reklamu nakreslit. Napiš, v čem se tvoje reklama liší od té původní. Jaký vliv má nový „vypravěč“? Na koho teď bude nejvíce působit?

Vyber, kdo bude pastu doporučovat: babička - domácí mazlíček - zubní lékař - kdo další?

pro mladší

pro starší

Píseň psů (Sándor Petöfi)

Burácí vichřice
pod mračnou oblohou,
blíženci zimy - déšť
a sníh - se valí mhou.

Co je nám po tom? My
v kuchyni máme kout,
kde dovolil nám pán
pokorně ulehnout.

I jídla máme dost -
když ukojil pán hlad,
smíme si zbylou kost
pod stolem ohryzat.

Bič, pravda, po hřbetě
nám časem tančí dost
a bolí - ale což:
zahojí se psí kost!

A když ho přejde hněv,
zas přivolá nás sem
a šťastni lžeme
mu nohy pod stolem.

(Zdroj: Petöfi, Sándor. Básně.
Praha: SNDK, 1953.)

Píseň vlků (Sándor Petöfi)

Burácí vichřice
pod mračnou oblohou,
blíženci zimy - déšť
a sníh - se valí mhou.

Holá je pustina,
kde máme nuzný byt;
ani keř nenajdem,
kam se lze uchýlit.

Zde vůkol ostrý mráz
a v břiše kručí hlad -
ten dvojitý nepřítel
nás všude musí štvát.

A blízko třetí je:
zbraně tam na saních!
A naše rudá krev
již skrání bílý sníh.

Mrznem a máme hlad,
bok náš je prostřelen
a bídu snášíme,
však každý svoboden!

Zadání pro starší čtenáře

A Co je pro „vypravěče“ básně Píseň psů v životě důležité?

B Co je pro „vypravěče“ básně Píseň vlků v životě důležité?

C Či postoj je ti bližší? Psů nebo vlků? Proč?

D Proč autor vybral právě tyto vypravěče? A komu podle tebe fandí?

E Co tě na básních nejvíce zaujalo?

Vyzkoušejte si

Vezmi si knihu, kterou právě čteš. Čti souvisle 15 minut. Všiměj si, kdo příběh vypráví, jestli jedna z postav, nebo někdo, kdo stojí mimo děj. Přemýšlej, kdo jiný by mohl příběh vyprávět, či hlas v knize posílá.

Stranu připravil čtenářský tým projektu Pomáháme školám k úspěchu rodinné nadace Renáty a Petra Kellnerových a redaktorka MF DNES Bohdana Jarošová.

» PŘÍŠTĚ

Kam nás
autor vede?

Tipy na čtení

Daniel Keyes

Růže pro Algernon

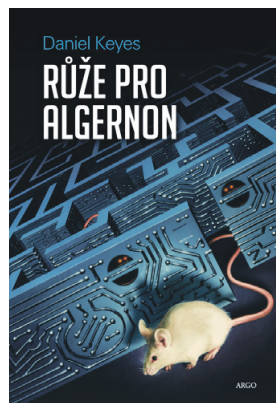
Vypravěčem je mentálně postižený mladík Charlie. Je zařazen do vědeckého experimentu, v němž mu má být uměle zvýšena inteligence. Dostane za úkol psát „pracovní hlášení“. Jeho text vypadá takto: Pracovny hlášení č 1 tř. březen Doktor Štraus mi říkal ať oteřka zapysuju šechno co myslim ... Pokud čtenář včas nerozpozná, o jakého vypravěče se jedná, může ho od četby knihy odradit to, že se text hemží chybami.

R. J. Palaciová

(Ne)obyčejný kluk

V knize nechává autorka střídavě vyprávět dospívajícího kluka Augusta, který má od narození znetvořený obličej, jeho kamarádka, spolužák, sestru a jejího přítele. Nabídl nám možnost podívat se na postavu, situaci či události z různých úhlů pohledu. Čtenář si tak poskládá, jak se asi Augustovi s jeho postižením žije, jak ho vnímají a přijímají druzí lidé, ale i jak se vnímá a přijímá on sám.

PRO MLADŠÍ

PRO STARŠÍ

Marcus Sedgwick

Já nejsem neviditelná

Někteří vypravěči nám umožňují prožít, jak hrdina jinak cítí, vnímá a vidí svět. Laureth je nevidomá dívka, která se v doprovodu sedmiletého bratra vydává do New Yorku najít otce a zachránit ho. I přes svůj handicap má mimořádné nadání sledovat opakující se události, vzory a čísla. Odvážně podstupuje ohrožující situace a s pomocí otcova deníku se snaží uspořádat svět a vztahy kolem sebe.

Mark Haddon

Podivný příběh se psem

Netradičním vypravěčem je tu autistický chlapec Christopher Boon. Nerozumí lidským citům a nemá rád, když se ho někdo dotkne, ale je to matematický génius a obdivovatel Sherlocka Holmese. Sám se také pustí do pátrání. Vypravěčská perspektiva je v knize zdůrazněna i použitím zvláštního číslování kapitol pomocí prvočísel, které má Christopher tak rád.

